אלא לרבי יוחנן קשיא תנאי היא דתניא א שבגג ושבחורבה מביא וקורא שבעציץ ושבספינה אינו מביא כל עיקר: וכולן אינן באות אלא מן המובחר כו': אמרי ליה יוחנא וממרא למשה תבן אתה מכנים לעפריים אמר להו אמרי אינשי א] למתא ירקא ירקא שקול: **מתני'** ב אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא מבית האילן ואם הביא כשר ג כיצד הוא עושה נרה שנה ראשונה ב] ובשנה שניה זורעה קודם לפסח שבעים יום והוא עושה סולת מרובה כיצד ד בודק הגזבר מכנים ידו ג] לתוכן עלה בה אבק פסולה עד ד] שינפנה ה ואם התליעה פסולה: **גמ'** כיצד עושה נרה שנה ראשונה ה] איבעיא להו היכי קאמר נרה שנה ראשונה ושניה נרה וזורעה או דלמא נרה שנה ראשונה ושניה זורעה בלא נרה תא שמע דתניא אמר רבי יוסי אף חיטי כרזיים וכפר אחים ו] אלמלא (א) סמוכות לירושלים היו מביאין מהן לפי שאין מביאין את העומר אלא מן השדות המודרמות ז] והמנונרות לכך שבהן חמה זורחת ומהן חמה שוקעת כיצד עושה נרה שנה ראשונה ושניה חורש ושונה וזורעה קודם לפסח שבעים יום כדי שתהא סמוכה לחמה ועושה קנה זרת ושיבולת זרתיים וקוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן ומרקד ומביא אצל גזבר וגזבר מכנים ידו לתוכה אם עלתה בה אבק אומר לו חזור ונפה אותה שניה משום רבי נתן אמרו גזבר סך ידו שמן ומכנים לתוכה עד שמעלה כל אבקה קתני מיהת חורש ושונה ולטעמיך מתניתין לא קתני שונה
ברייתא

אלא לרבי יוחנן. דאמר לא קדש והא הכא לדברי הכל קדש א) בחורבה עבודה וכל הני אע"פ שאינן מובחרים ב) (דהא) לדברי הכל מביא וקורא: **תנאי היא.** דאיכא תנא דאמר שבעציץ ושבספינה אינו מביא והוא הדין לתמרים שבהרים ושבעמקים ורבי יוחנן דאמר כי האי תנא: **א"ל יוחנא וממרא.** ראשי מכשפים של מצרים למשה רבינו כשהתחיל לעשות האותות לעיני פרעה שהיו סבורין שהיה עושה אותם על ידי כשוף: **תבן אתה מכנים לעפריים.** עפריים שהוא מקום הרבה תבואה אתה מביא לשם תבואה למכור בתמיה כך ארץ מצרים שהיא מלאה כשפים אתה בא לשם לעסוק בכשפים: **אמר להם למתא ירקא ירקא שקול.** לעיר שגדל שם ירק הרבה הבא ירק שלך למכור לפי שמתקבצין שם הכל לקנות. הם אמרו לו דברי ליצנות והוא השיב להם בעניים: **מתני' לא מבית הזבל.** משדה הצריכה לזבל: **ולא מבית האילן.** משדה שיש בו אילנות לפי שהאילנות עושים לה צל ואין התבואה גדלה יפה: **כיצד הוא עושה.** לשדה שמביא ממנה סלת: **נרה שנה ראשונה.** ומניחה בורה: [**זורעה**] **קודם לפסח ע' יום.** שכבר יש כח לחמה שזורחת עליה: **כיצד הוא בודק.** שלא יהא אבק בסלת: **גמ' כרזיים.** של אותו מקום: **אלמלא שהן סמוכות לירושלים.** הרבה והן עומדות בין ההרים ח] דכתיב (תהלים קכה) ירושלים הרים סביב לה: **היו מביאין מהן.** לפי שהן עומדות בדרום: **המודרמות.** שבדרום: **שבהן החמה זורחת.** כל היום: **המנונרות.** חרושות הרבה לכך ט]: **וזורעה קודם לפסח שבעים יום.** שכבר מתחלת החמה לזרוח בקרן מזרחית לפונית ג) וכשזורחת מושך העמוד מיד לדרום וכל היום היא זורחת לדרום: **סך ידו שמן ומכנים.** בסלת וכך בודקה יפה שאם יש בה אבק מידבק בשמן: **קתני מיהא ושניה חורש ושונה.** וזורעה ותפשוט מהא מתני' דבשניה נמי נרה: **ולטעמיך.** היכי תפשוט הא במתניתין לא קתני שונה

רש"י כת"י

אלא לר' יוחנן קשיא. [דאמר] פירות [שבעמקים לא קדיש] בבכורים [דהא סבירא] להו להני [תנאי דקדיש בכורים] הבאה [מהגדל] בגג ובחורבה ובספינה: **תנאי** [**היא. דאיכא**] תנא דאמר [כוותי'] דר' יוחנן: **שבגג.** גג המערה שדה מעליא: **שבחורבה.** חורבה עבודה שדה מעליא מביא וקורא: **שבעציץ ושבספינה אינו מביא כל עיקר.** דרעים נינהו דומיא דתמרים שבהרים דר' יוחנן: **יוחנא וממרא.** הם חרטומי מצרים אמרו למשה כשהיה עושה [המופתים] תבן אתה מכניס לעפריים משל הוא שהמביא תבן למכור לעפריים משוגע הוא שיש שם תבן הרבה במחנייתן אף אתה עושה מכשפות [במצרים] ואין מכשפים במצרים כמותינו: **למתא ירקא ירקא שקול.** לעיר שגדל בה הרבה ירק [תביא] ירק לשם למכור שכל הצריך לקנות נפנה לשם כלומר [אנא] נמי שפיר עביד [דאתאי] למתא: **מתני' אין מביאין.** עומר [ושתי] הלחם: **לא מבית הזבלים.** משדה (שלזבורה) [שצריכה] לזבל שמא לא נזדבלה כל צרכה ונמצאו כל פירותיה כחושין. ל"א שהזבל מבאיש ומקלקל טעם הפירות: **ולא מבית האילן.** מתבואה שבין האילנות מפני שהאילנות יונקים [את] הקרקע ומכחישים את הזרעים: **נרה.** חורש ואינו זורע: **ובשניה זורעה.** דהיינו חרושה פעמים: **קודם לפסח שבעים יום.** מפרש בגמרא: **כיצד בודק.** את הסולת אם מנופה כל צרכה אם לאו: **עלה בה.** בידו: **אבק.** קמח דק וגרוע הוא: **גמ' ושניה זורעה בלא נרה.** שלא היה נרה בראש השנה לבד מן החרישה שחור בשעת זריעה: **כרזיים וכפר אחים.** [שמות] מקומות הם: **אלמלי סמוכות לירושלים.** שהיא בהרים כדכתיב ד) ירושלים הרים סביב לה ובהרים חמה מקדרת ומשביח את הפירות כדכתיב [דברים לג] וממגד תבואות שמש היו מביאין מהן. ל"א אלמלי סמוכות לירושלים דאין מעבירין על המצות כדאמרי' בפרק ר' ישמעאל [לעיל סד:]: **המודרמות.** שעומדות בדרומה של ארץ ישראל שהחמה כל ימות החורף רוב היום היא עומדת בדרום: **והמנונרות.** כמו נירו לכם ניר ה) שנחרש לשם עומר: **ומהם חמה שוקעת.** סמוך לשקיעתה זורחת עליהם כדקי"ל הולך [אל] דרום וביום תקופת טבת חמה זורחת בקרן דרומית מזרחית ושוקעת במערבית דרומית ומכאן ואילך עומדת (מערב) [חמה] במזרח ומתרחקת מן הדרום ועמוד החמה זורח על הדרום וכל היום כולו נמשכת והולכת לדרום וממתקת את התבואה: **שתהא סמוכה לחמה.** לגבורת החמה ביום שכשנמשך לגד [לפון] בימות הקייץ החמה מתגברת והולכת ומש"ה לא הי' זורעה בתחלת התקופה שאין החמה בגבורה: **קנה זרת ושיבולת.** ראש השיבולת ששם (החיטים) [הגרעינים] זרתיים: **קתני מיהא ו).** משמע נרה אף בשניה והיינו נמי מתני' וש"מ הכי קתני מתני' נרה ראשונה ושניה: **ולטעמיך.** דפשטת למתניתין מיהא קא קשיין אהדדי דהכא שונה דמשמע שתי פעמים נרה בשניה

ועוד הביא רבינו שמואל מהא דתניא בתוספתא דשביעית הטומן את הלוף בשביעית ר"מ אומר טומנו בעציץ כדי שלא יצמח ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר (ירמיה לב) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים ונראה לר"ת דבשל חרס מהניא נקיבה אבל בשל עץ אפי' נקוב לא מהני מידי וספינה דגיטין (דף ז: ושם) בשל חרס ובנקובה ואין המים באין בה שהעפר נדבק ונעשה רגבים וסותם את הנקב והא דלא משני הכא גבי ספינה כאן בנקובה כאן בשאינה נקובה משום דהיינו שינויא דעציץ ורצה למצוא בספינה חידוש אחר ועוד דמה שיכול להעמיד בספינה של עץ מעמיד משום דסתם ספינה לאו דחרס וניחא השתא בכל הנהו חמש מדות בכלי חרס הוו כולהו בחרס דווקא דמדה של מוציא משקה וכונס משקה אשכחן גבי חרס כדתנן בפרק בא סימן (נדה מט.) כל כלי חרס שהוא מכניס מוציא ויש שהוא מוציא ואינו מכניס ואמרי' בגמרא מכניס פסול למי חטאת ופסול משום גיסטרא מוציא כשר למי חטאת ופסול משום גיסטרא וכן מדות דמוציא זית ומוציא רמון תנן במסכת כלים גבי כלי חרס אבל של עץ שיעורו לעולם כרימונים כדתנן (פי"ז מ"א) כל כלי בעלי בתים שיעורן ברימונים ומיהו לפי' זה נמי לא הוי דומיא דאינך שינויי דנקיט ברישא ההוא דמביא וקורא ותחילה היה רגיל ר"ת לפרש דבשל עץ אפי' נקיבה לא בעי דמתלחלא מן הקרקע יותר משל חרס ונקיט השתא ברישא ההוא דמביא וקורא כמו באינך ולכולהו לישני דפרישית היה יכול לתרץ כאן ספינה אספינה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן אי נמי כאן בגוששת כאן בשאינה גוששת והתם בגיטין דפריך תני חדא המביא גט בספינה כמביא בא"י ותניא אידך כמביא בחוצה לארץ ומשני הא רבי יהודה והא רבנן הוה מצי לשנויי כאן בשל עץ כאן בשל חרס א"נ כאן בנקובה כאן בשאינה נקובה ושמא יש לחלק דהתם נהי דהיכא דאינה גוששת לרבי יהודה מדחשיבא חוצה לארץ לענין מעשר ז) ודחשיבא נמי חוצה לארץ לענין גט היינו משום דכיון דשם חוצה לארץ על המקום צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואע"ג דשכיחי וגמירי כדי שלא תחלוק במדינת הים אבל כשהיא גוששת לרבי יהודה או לתנא קמא אפילו בשאינה גוששת כיון דשם ארץ ישראל על המקום אע"פ שמחמת שאין הכלי ניקב ח) (כמו ספינה) אינו חייב במעשר לא יחשב בשביל כך כחוצה לארץ לענין גט: **תנאי היא.** תימה אכתי קשיא לר' יוחנן מגג וחורבה ואין לומר דגג וחורבה לא דמיא למתניתין דהא בכולה שמעתין משמע דמגג וחורבה נמי פריך מדקאמר קתני מיהא שבגג ושבחורבה כו' ועוד קאמר בשלמא לר"ש בן לקיש גג אגג לא קשיא משמע אבל לר' יוחנן קשיא: **אין מביאין כו'.** בכל המנחות קאמרינן אע"ג דזורעה קודם לפסח שבעים יום היינו משום עומר דהא קתני כיצד בודק הגזבר מכנים ידו לתוכה אי בעומר דווקא הוה ליה למימר שלוחי ב"ד לכך אמרינן בגמרא אף חיטי כרזיים וכפר אחים משמע חיטי ממש והיינו במנחות אף על גב דמסיים בה לפי שאין מביאין את העומר הכי קאמרינן כי היכי דעומר אין מביאין כך במנחות יש לחזר אחר הסמוך לירושלים ותדע מדקתני ומעמר ודש ובעומר לא שייכא דישה דהא תנן (לעיל דף סו.) בקנים ובקולחות חובטין אותו כדי שלא יתמעך ומיהו קצת נראה בחיטי כרזיים לאו חיטי ממש אלא עיר אחת ששמה חיטי כרזיים ומשום עומר דלא מישתמיט בשום דוכתא דליבעי במנחות מן הקרוב לירושלים: **מודרמות.** פי' בקונטרס בדרומה של ירושלים י) ונראה לפרש דמיירי במשופעות לצד דרום שאז חמה זורחת בהן יותר ואין לחוש באיזו רוח של ירושלים: **וזורעה** קודם לפסח שבעים יום. תימה דבפרק המקבל (ב"מ קו: ושם ד"ה וקיימא) תניא ר' מאיר אומר חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע [כו'] ר' יהודה היה מונה מתשרי ר"ש היה מונה ממרחשון והשתא מאן מיקל בכולהו תנאי ר"ש וכולי האי לא מיקל דלא משיך זמן זרע עד שבט וי"ל דה"מ חיטין אבל שעורין משוך זמן זריעתם עד אדר כדמוכח התם דפריך מהנך תנאי אר"ש בן לקיש דאמר זרעה ולא צמחה כל עידן זריעה זרע לה ואזיל ועד כמה אמר רב פפא עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה להדי רישייהו ופי' שם בקונטרס דהיינו לאחר תשעה שעות ביום קרוב לסוף העשירית דכימה שהיא בזנב הטלה כדאמרי' בפ' הרואה (ברכות דף נח:) קיימא להדי רישייהו בראש כל אדם דהיינו באמצע הרקיע שנראה לכל אדם כאילו על ראשו הוא והן יומי אדר ט) שגלגל קבועים בו י"ב מזלות וסדרן טש"ת סא"ב מע"ק גד"ד ולעולם ששה עולין וששה יורדין בניסן לעולם בתחילת עמוד השחר טלה מתחיל לעלות ומאזנים לשקוע וב' שעות המזל שוהה לעלות לאחר ב' שעות העולה גמר עלייתו והשוקע

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהל' בכורים הלכה ט:
יב ב מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הל' יב:
יג ג מיי' שם פ"ז הלכה ד:
יד ד מיי' שם פ"ו הלכה יב:
טו ה מיי' שם הלכה יא:

שיטה מקובצת

א] למתא ירקא כו'. לעיר שיש בה הרבה ירק שם באים כל העולם ליקח ורוב פעמים נמכר כל ירק שבאותה עיר מפני רוב הלוקחים ותמכור ירק שלך בטוב אף אני בא לכאן לפי שהכל באים לראות כשפים (ויבינו) [ויבואו] לראות שלי הטובים משלכם ולפי דבריהם השיב להם: ב] ראשונה ובשניה זורעה: ג] ידו לתוכה: ד] עד שֶׁיְּנַפֶּנָּה: ה] ראשונה כו': ו] אלמלי: ז] והמנונרות. [גירסתו] א) המבוצרות לכך לשם עומר לפי שבוצרים אותו בטוב לפי שרוצים להביא תבואה יפה למצוה: ח] ההרים שבעמק: ט] לכך להביא מהם סולת הס"ד: י] ירושלים. ולא נהירא שאפי' תהא בדרומה יכול להיות בטוב שאין החמה זורחת עליה כגון שמשופעת לצד צפון ונראה:

א) נ"ע דגירסא לא שייך בתבואה ועוד דקצירה וודאי לשמה בעינן ואולי דטס"ה וצ"ל המנונרות לכך לשם עומר לפי שמורשים אותו בטוב וכו'.

מסורת הש"ס

א) נ"ל דלא גרע מחורבה עבודה כו'. נ"ק, ב) נ"ק מ"ז, ג) נ"א דרומית, ד) תהלים קכה, ה) הושע י, ו) [נ"ל מיהא חורש ושונה], ז) נ"ל חשיבא נמי כו'. נ"ק, ח) נ"ק מ"ז, ט) נ"ל לפי שבגלגל קבועים כו'. נ"ק,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלמלא שהן סמוכות:

מוסף רש"י

אין מביאין. סולת למנחה. לא מבית הזבלים וכו'. מפני שתבואה שלהן אינה מן המובחר (פסחים יא.).

רבינו גרשום

אלא לר' יוחנן דאמר אם הביא פירות שבעמקים ושבהרים לא קידש והא הכא לדברי א) הכל קידש לדברי הכל מביא: תנאי היא דאיכא דאמר אין מביא כל עיקר והוא הדין לתמרים שבהרים [ופירות שבעמקי']: מכמס וזנוחא אלפא לסולת. מן המובחרים מכולם להביא מהן סולת: אלפא לסולת. כמו האלף שהיא ראש לכל האותיות כך אלו שנים ראש לכל המקומות להביא מהן סולת: אמרו יוחני וממרא ראשי המכשפים למשה תבן אתה מכניס לעפרים. כלומר עפרים שהוא מקום תבואה הרבה אתה מכניס לה תבן והיא כולה מלאה תבן. כך לארץ מלאה כשפים אתה מביא כשפים: אמר להו אמרי אנשי למתא ירקא ירקא שקול. למדינה שמוכרין שם ירק הבא ירק ששם מתקבצים הכל לקנות: לא מבית הזבלים. משדה שצריכה זבל: ולא מבית השלחים. משדה שצריכה להשקות תדיר: ולא משדה שיש בה אילנות שהתבואה כחושה: כיצד הוא עושה לשדה שמביא ממנה סולת בשנה ראשונה נרה ומניחה כן ובשנה שניה זורעה קודם לפסח ע' יום שכבר יש כח בחמה שזורחת עליה: וכיצד בודק שלא יהא אבק בסולת מכניס ידו וכו': אילמלי שהן סמוכות הרבה לירושלים והן עומדות בין הרים בעמק כדכתיב ירושלים הרים סביב לה: היו מביאין מהן. לפי שהן עומדים בדרום: מן שדות המודרמות. שהן בדרום שהחמה זורחת בהן כל היום: המנונרות לכך להביא מהן סלת. וזורעה קודם לפסח ע' יום שכבר קרבה היא להנץ בקרן מזרחית דרומית וכשזורחת מושך העמוד מיד לדרום וכל היום נמצא חמה בדרום: סך ידו שמן ומכניס בסולת דבהכי בודק שפיר אם יש בה אבק מידבק בה: קתני מיהא ושניה חורש ושונה וזורעה תפשוט מיהא מתני' דבשניה נמי נדה: ולטעמיך היכי תפשוט ב) מתני' ולא קתני שונה:

א) נראה דצ"ל והא הכא לד"ה מביא אלמא דקידש.
ב) נראה דצ"ל היכי תפשוט מהך ברייתא הא במתני' לא קתני שונה.

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ז מהלכות אסורי מזבח הל' ד ופ"ז מהל' תמידין ומוספין הלכה י:
יז ב מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה י:
יח ג ד מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הלכה יא ולחומרא:
יט ה מיי' שם הל' ג:
כ ו ז מיי' שם הלכה ג:
כא ח מיי' שם הל' ג:
כב ט מיי' שם פ"ז הלכה ג:
כג י כ ל מיי' שם פ"ו הלכה יד:

מוסף רש"י

שמושך שמן כמעיין. שיהיו זיתים מרווים בחלקו (בראשית מט.כ).

שיטה מקובצת

א] מאי הוי עלה. [פי' משום דהנך שנויי] דשנינן שנויי דחיקא [נינהו] [לכן שואל] מאי הוי עלה האי בעיין [אי אמרי'] דבעבודה לא בעי חורש [בשניה בשעת זריעה] לעשות חרישה מיהו רש"י [פי'] דבשנה ראשונה נרה מלבד החרישה שבשעת הזרע ולא ידענא למה פי' כן: ב] שוקעת ניר חציה וזורע חציה ניר חציה וזורע חציה: ג] תיבות נמי הכי נמחק: ד] מקלה כמין ג' סאין: ה] בעי רבא. קשה למה בעי רבא הך בעיא גבי עצים כיון דמספקא בחדא ה"ה [באידך ואם יש לפשוט] בחדא ה"ה באידך וצ"ע: ו] ולא ממה שנזרע: ז] מביאין אנפקינין: ח] אחת. נצטרכו להן אנשי לודקיא לשמן מינו: ט] פלוני הלך לביתו ולא מצאו אמרו לו הרי הוא בשדה הלך ומצאו: י] לו הן: יא] מסקל. השליך האבנים מן הדרך הרגמ"ה: יב] אני ששחקו בי היהודים: יג] זהב. ס"א שמן: יד] ואני אבוא עמך: טו] לי תקלסוני: טז] הזבלים כו' והתניא אין מביאין אנפקינין: יז] קתני ובשניה: יח] עבודה קודם: יט] קתני בה שונה ותיבות לא חורש ולא ל"ש: כ] עלה ת"ש דתניא: כא] כגון שחרשה כולה בשנה ראשונה וזרע חציה ונר חציה ובשניה נר חציה שזרע בשנה ראשונה: כב] שנה ושנה: כג] כולה בכל שנה ותיבות בשנה שלישית נמחק: כד] גדל כשיעור ותיבת בשנה ל"ש: כה] בעלי מומין עובר בחמשה לאווין הס"ד: כו] ולא ממה שנזרע: כז] אנפקינין: כח] המעטירה גליון אבל בספרי בפסוק זה לא הזכיר ירושלים:

ברייתא קתני שונה הא לא קשיא כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה א] מאי הוי עלה תא שמע דתניא א ניר חציה וזורע חציה ניר חציה וזורע חציה אמר רבי יוחנן ב אין מביאין את העומר אלא מן השדות המודרמות שבארץ ישראל שבהן חמה זורחת ומהן חמה ב] שוקעת תניא ג] נמי הכי אבא שאול אומר עומר היה בא מבקעת בית מקלה ד] כבת ג' סאין היתה ושדה מודרמת היתה ובה חמה זורחת וממנה חמה שוקעת ניר חציה וזורע חציה ניר חציה וזורע חציה רב חלקיה בר טובי הוה ליה קרנא דארעא ניר חציה וזורע חציה ניר חציה וזורע חציה ועבדה על חד תרי ומזבין להו לחיטי לסמידא: ואם התליעה פסולה: תנו רבנן ג סולת שהתליעה רובה פסולה וחיטין שהתליעו רובן פסולות בעי רבי ירמיה א) ברוב חטה או ברוב סאה ד תיקו: בעי ב) רבא ה הקדישן מהו שילקה עליהן משום בעל מום כיון דפסיל כבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה ה תיקו: תנן התם ג) כל עץ ו שנמצא בו תולעת פסול לגבי מזבח אמר שמואל לא שנו אלא לח ז אבל יבש גוררו וכשר ה] בעי רבא הקדישו מהו שילקה עליו משום בעל מום כיון דפסול כבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה ח תיקו: **מתני'** ט תקוע אלפא לשמן אבא שאול אומר שניה לה רגב בעבר הירדן כל הארצות היו כשרות אלא מיכן היו מביאין י אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא ו] מן מה שנזרע ביניהם ואם הביא כשר אין מביאין ז] ד) כ אנפקטן ואם הביא כשר ל אין מביאין מן הגרגרין שנשרו במים ולא מן הכבשים ולא מן השלוקים ואם הביא פסול: **גמ'** 1 וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה מאי שנא תקועה אמר רבי יוחנן מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן: תנו רבנן 2 וטובל בשמן רגלו זה חלקו של אשר שמושך שמן כמעין אמרו פעם א' ח] נצרכו להן אנשי לודקיא בשמן מינו להן פולמוסטוס אחד אמרו לו לך והבא לנו שמן במאה ריבוא הלך לירושלים אמרו לו לך לצור הלך לצור אמרו לו לך לגוש חלב הלך לגוש חלב אמרו לו לך אצל פלוני ט] לשדה ה) הלז ומצאו שהיה עוזק תחת זיתיו אמר לו יש לך שמן במאה ריבוא שאני צריך אמר לו י] המתן לי עד שאסיים מלאכתי המתין עד שסיים מלאכתו לאחר שסיים מלאכתו הפשיל כליו לאחוריו והיה יא] מסקל ובא בדרך אמר לו יש לך שמן במאה ריבוא כמדומה אני יב] ששחוק שחקו בי היהודים כיון שהגיע לעירו הוציאה לו שפחתו קומקמום של חמין ורחץ בו ידיו ורגליו הוציאה לו ספל של יג] זהב מליאה שמן וטבל בו ידיו ורגליו לקיים מה שנאמר וטובל בשמן רגלו לאחר שאכלו ושתו מדד לו שמן במאה ריבוא אמר לו כלום אתה צריך ליותר אמר לו הן אלא שאין לי דמים אמר לו אם אתה רוצה ליקח קח ואני יד] אלך עמך ואטול דמיו מדד לו שמן בשמונה עשר ריבוא אמרו לא הניח אותו האיש לא סוס ולא פרד ולא גמל ולא חמור בארץ ישראל שלא שכרו כיון שהגיע לעירו יצאו אנשי עירו לקלסו אמר להם לא לי טו] קלסוני אלא לזה שבא עמי שמדד לי שמן במאה ריבוא והרי נושה בי בשמונה עשרה ריבוא לקיים מה שנאמר 3 יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב: אין מביאין לא מבית הזבלים טז]: והתניא אין מביאין אנפקטן ואם

תוספות

והשוקע גמר שקיעתו נמצאו ששה עולין בשתים עשרה שעות של יום וששה בלילה כל ימי ניסן ראש טלה מתחיל לצאת ובאייר שור ובסיון תאומים וכן הסדר נמצא באדר מזל דגים מתחיל לעלות בבוקר ולסוף שתי שעות טלה מתחיל לעלות ולסוף ארבע גמר עלייתו ושור עולה לסוף שש גמר שור ומתחיל תאומים ולסוף שמונה גמר תאומים ומתחיל סרטן נמצא ראש טלה באמצע הרקיע שהרי עברו שש שעות משהתחיל לעלות ובשש שעות ראשו מגיע לאמצע הרקיע שהרי מתחלת עליית המזל עד תחלת שיקועו י"ב שעות נמצא שמשעה שמתחיל לעלות עד ו' שעות מגיע לאמצע הרקיע ולסוף ח' שעות משעלה הוי זנבו באמצע הרקיע נמצא זנב טלה באדר בסוף שעה עשירית באמצע הרקיע ומשני התם הא בחרפי הא באפלי ופירש שם בקונט' בחרפי חטין ושיפון המזרעים בתחלת החורף באפלי שעורים וקטניות המזרעים באדר ומיהו קשיא לפירוש הקונטרס דבי' שעות ביום אין כוכבים נראין ומזל כימה נראה ועוד וכי דרך פועלים לצאת ממלאכתם בעשרה שעות הא אמרינן בריש הפועלים (ב"מ דף פג.) דפועל בכניסתו לביתו משלו דהיינו בלילה על כן נראה דהיינו פ) בשבט שמזל דלי מתחיל לעלות בבקר ונמצא דקיימא כימה אריסייהו בסוף היום: **בעי** רבא הקדישו מהו שילקה. שמא יש שום צריכותא הא דאזיל ומיבעיא ליה אכל חד וחד ונראה דבעיא דעצים אליבא דרבי לעיל בהקומץ רבה (דף כ:) דעצים קרבן גמור הוא ושייך בהן לא תקריבו: **הלך** לצור. אין זה צ) צור המעטירה כח] אלא צור אחרת שהיתה בארץ ישראל: **עוזק**. יש מפרשים כמו (ישעיה ה) ויעזקהו עושה גדר סביב זיתיו ולא יתכן דהא תניא עוזק תחת זיתיו ובערוך פירש חופר ומשליך אבנים כדפרישית בריש פירקין ק):
ואם

רש"י

ובברייתא קתני שונה: **הא לא קשיא**. מתניתין דקתני נרה שנה ראשונה ולא קתני יז] ו) (ושניה חורש) ושונה היינו שכבר היתה עבודה יח] שנה ז) ראשונה ועכשיו נוחה ליגדל יותר וברייתא דקתני חורש ושונה וזורעה היינו משום שלא היתה עבודה ח) קודם שנה ראשונה אבל מתני' אם ט) [לא] היתה עבודה לא ידענא אם חורש ושונה בשניה אם לא דהא לא קתני יט] לא חורש ולא שונה ומאי הוי עלה כ]: **ניר חציה וזורע חציה**. כגון כא] שנרה כולה י) בשנה ראשונה וזרע חציה ובשניה ניר חציה וזורע חציה מה שנר בשנה ראשונה ובשנה שלישית זורע מה שנר בשניה ונר מה שזורע בשניה וכן יעשה מכאן ואילך בכל שנה כב] נר חציה וזורע חציה ותפשוט מינה דבשניה זורעה בלא נרה והאי דלאין זורעה כולה כג] (בשנה שלישית) כ) היינו לפי שאין כח בקרקע להיזרע כולה בכל שנה: **כמין שלשה סאין היתה**. ל) גדל כד] בשנה כשיעור שצריך לקצור לצורך העומר: **קרנא דארעא**. חתיכת שדה: **בעי רבי ירמיה**. הא דקתני חיטין שהתליעו רובן פסולין: **ברוב חטה**. שאינה פסולה עד שיתליע רוב כל חטה: **הקדישן**. לצורך מנחות: **מהו שילקה עליהן משום**. מקדיש בעל מום דהכי אמר רבי במסכת תמורה (דף ו:) שהמקדיש בעלי מומין כה] לוקה: **אלא לח**. לפי שלח אינו יכול לגרר ממנו מה שהתליע כמו היבש: **הקדיש**. לעצים שהתליעו: **מתני' ולא** כו] **מן מה שנזרע ביניהם**. מן הזיתים שנזרעו זרעים ביניהם לפי שהזרעים מכחישים לאילנות: כז] **אנפקטן**. מה שלא נתבשל יפה: **אין מביאין מן הגרגרין**. של זיתים שנפלו ונשרו במים ושהו בהם הרבה או שנכבשו או שנשלקו לפי שאין שומנם יפה יפה. ענין אחר מן הגרגרים שנשרו אין מביאין מאותן זיתים שאין מוציאין שמנה מ) אלא א"כ נשרו במים או שצריך לשולקן או לכובשן קודם שיוציאו שומנן: **גמ' פולמוסטוס**. שליח עובד כוכבים: **צור**. הוא שכונת עיירות שבארץ ישראל: **עוזק**. שחופר סביב הזית כעין טבעת כמו עיזקתא נ): **הפשיל כליו לאחוריו**. כמו שכיר עני: **והיה מסקל**. השליך האבנים מן הפרדס: **לקלסו**. לשבחו על שקנה להם כל כך: **יש מתעשר ואין כל**. שנוהג בעצמו כעשיר ואין לו כלום: **מתרושש**. ויש נוהג כעני ויש לו הון רב כגון זה שהיה עשיר גדול והוא עושה עבודת שדהו בעצמו כמו עני:

רש"י כת"י

ובמתניתין [נרה בשניה אינו] מזכיר: **בעבודה**. [שנרה] אחת בשנה [ראשונה] ובברייתא [באינה] עבודה [שלא נרה שנה] ראשונה: **מאי הוי עלה**. דבעיא [אם] הני שנויי [שנויי] נינהו: **ת"ש**. [דלא נרה] אלא בשנה [ראשונה]: **נר חציה**. חציה דשנה [ראשונה] חורשה כולה וזורע חציה [ומניח] חציה ניר וכן [בשנה שניה] חורש כולה וזורע החצי שלא [זרע] אשתקד והחצי [שזרע] אשתקד מניח ניר בכל שנה [וזורע] ניר של אשתקד. [ופשיטו] דאין נרה אלא פעם אחת והכי אין זורעה כולה כאחת שאין דרך בני אדם [לזרוע] קרקעותיהם שנה אחר שנה מפני שמתישים את השדות לכך זורעה לחצאים ומרבים פירות בכל שנה: **שלש סאין היתה**. השדה: **קרנא דארעא**. [אלא] בקרן זוית [בדרומה] עומדת: **לסמידא**. סולת למכור למנחות ס) שאינו [בנמצא]: **ברוב חטה**. [שרוב] החיטה התליע פסולה: **או ברוב סאה**. [אם] רוב הסאה מתולעת אפילו יש שם חיטים [שלמים] בלא תולעת: **הקדישן**. לאותן חיטין המתולעות: **מהו שילקה עליהם משום בעל מום**. דקיי"ל בפ"ק דתמורה [ו:] המקדיש בעלי מומין למזבח עובר בחמשה לאוין: **לח**. אם התליע אין לו תקנה עוד דלח אי אפשר לגרור התולע: **מתני' מבית (השלחין) [הזבלים]**. הן מאוסים: **ולא ממה שנזרע ביניהם**. שהזרעים ע) מכחישים את הזיתים ואין השמן מעולה: **אנפקינין**. מפרש בגמרא [פו.]: **שנשרו במים**. (שהיו המים) [שהמים] מקלקלין את השמן: **גמ' חכמה מצויה בהם**. שמן זית מפקח את הלב: **פולמוסטוס**. עובד כוכבים ממונה: **במאה ריבוא**. מנים: **לגוש חלב**. שם מקום ובחלקו של אשר: **עוזק**. אותו יהודי היה חופר ועודר תחת זיתיו: **מסקל**. מפנה אבנים מן השדה. ומתוך כך נדמה לו לאותו פולמוסטוס שהוא עני: **קומקום**. יורה קטנה: **מתעשר**. מראה עצמו כעשיר ואין לו כלום: **מתרושש**. מראה עצמו כרש כגון זה שהיה מסקל וחופר תחת זיתיו:

מסורת הש"ס

א) [פי' שאין פסולים אלא כשהתליע רוב כל חטה וחטה אבל כשהתליע מיעוט דחטה אף ע"פ שהתליע רוב סאה מותר א"ד אפי' כשהתליע מעוט' דכל חטה אסור כשהוא רוב סאה מהמתולעים במיעוט' כ"כ הכ"מ שם והרמב"ם פי' בע"א ע"ש], ב) [לקמן פו. פז.], ג) מדות פ"ב מ"ה לקמן קה., ד) צ"ל אנפקטון, ה) [בע"י איתא הלך], ו) צ"ק מ"ז, ז) צ"ל בשנה. צ"ק, ח) צ"ל בשנה. צ"ק, ט) גי' רש"ק וצ"ק, י) צ"ל חליה. צ"ק, כ) מהרש"ק מ"ז ונ"א בכל שנה וגי' צ"ק בשנה שניה, ל) צ"ל וגדל בכל שנה. צ"ק, מ) צ"ל שמנן, נ) [הוא תרגום של טבעת, שמות כו], ס) צ"ע דבימי רב חלקיה בר טובי כבר בטלו מנחות, ע) [נדצ"ל מן הזיתים שנזרע ביניהן שהזרעים], פ) צ"ל בתחלת שבט. צ"ק, צ) ישעי' כג, ק) [דף פד. ד"ה שומרי],

תורה אור השלם

1. וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוֹעָה וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִתְאַבְּלִי נָא וְלִבְשִׁי נָא בִגְדֵי אֵבֶל וְאַל תָּסוּכִי שֶׁמֶן וְהָיִית כְּאִשָּׁה זֶה יָמִים רַבִּים מִתְאַבֶּלֶת עַל מֵת: שמואל ב יד ב
2. וּלְאָשֵׁר אָמַר בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר יְהִי רְצוּי אֶחָיו וְטֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ: דברים לג כד
3. יֵשׁ מִתְעַשֵּׁר וְאֵין כֹּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב: משלי יג ז

גליון הש"ס

גמ' הקדישן מהו שילקה עליהם משום בע"מ. עיין יומא סג ע"ב תד"ה זריקת:

רבינו גרשום

ברייתא דקתני שונה: לא קשיא מתני' דקתני נרה שנה ראשונה ולא אמר בשניה משום דעבודה היתה כבר קודם שנה ראשונה. וברייתא דקתני חורש ושונה בשניה דלא היתה עבודה קודם שנה ראשונה אבל מתני' אם א) לא היתה עבודה ולא קצינן אם חוזר ושונה ואם לאו דלא קתני בה שונה מאי הוי עלה: ת"ש דתניא נר חציה וזורע חציה כגון דנרה שנה ראשונה ובשניה נר חציה וזורע חציה ובשנה שלישית זורע מה ששייר ונר מה שזרע בשניה וכן יעשה לאחר מכן בכל שנה נר חציה וזורע חציה ותפשוט מינה דבשניה זורע בלא נרה דזורע מה שלא נר. ואם נפשך אדם לומר [אמאי אינו] זורעה כולה בשנה שניה היינו טעמא לפי שאין כח בארץ לזורעה בכל שנה כולה משום הכי נר חציה וזורע חציה: לא שנו אלא לח. שנבלע אירסו: ולא מן הנזרע ביניהן. מן הזיתים שנזרע ביניהן שהזרעים מכחישן: אין מביאין אינפקינון. שלא נתבשל יפה: פולמוטוס. ממונה אחד: במאה רבוא. מנה: עוזק. חופר: היה מסקל. משליך האבנים שמצא בדרך:

א) נראה דצ"ל אבל מתני' דמיירי בהיתה עבודה לא ידעינן אם חוזר וכו' וכן צ"ל ברש"י.

א)ואם הביא פסול א] ב)(והתניא ואם הביא כשר) מפני שהוא שרף אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' חייא הא ר"ש בר רבי דר' חייא זריק ליה ור"ש בר רבי מטבל [ביה] (ליה) ג)וסימניך עשירים מקמצין: 1ששה חדשים בשמן המור מאי ד)שמן המור רב הונא בר חייא אמר סטכתא ר' ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביא שליש: תניא ב] ה)(נמי הכי) רבי יהודה אומר ו)אנפקנון שמן זית שלא הביא שליש למה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר: אין מביאין מן הגרגרין שנשרו במים: תנו רבנן אשמן זית כבוש שלוק שרוי ושל שמרים ושל ריח רע לא יביא ואם הביא פסול בעי רבה ז)הקדישו מהו שילקה עליו משום בעל מום כיון דפסול כבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה בתיקו: **מתני'** ג] גשלשה זיתים ד] הן ובהן שלשה שלשה שמנים הזית הראשון מגרגרו בראש הזית וכותש ונותן לתוך הסל ר' יהודה אומר סביבות הסל זה ה] ראשון [חזר] וטוען בקורה ר' יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטען זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות ו] השני מגרגרו בראש הגג וכותש ונותן לתוך הסל רבי יהודה אומר סביבות הסל זה ז] ראשון טוען בקורה ורבי יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטען זה שלישי הראשון למנורה ח] והשאר למנחות שלישי עוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלהו ומנגבו בראש הגג כותש ונותן לתוך הסל רבי יהודה אומר סביבות הסל זה ט] ראשון טוען בקורה רבי יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטען זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות: **גמ'** איבעיא להו מגרגרו תנן או מגלגלו תנן תא שמע דתניא שמן זית מזיתו מכאן אמרו י] זית ראשון מגלגלו בראש הזית וכונסו לבית הבד וטוחנו בריחים ונותנו בסלין שמן היוצא ממנו זה היה ראשון טען בקורה שמן היוצא ממנו זה היה שני (א) יא] וחזר ופרק טחן וטען זה היה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות וכן זית שני יב] וזית שלישי עוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלה לראש הגג ועושה אותו כמין תמרה עד שיזובו מימיו וכונסו לבית הבד וטוחנו בריחים ונותנו בסלין ושמן היוצא ממנו זה היה ראשון טען בקורה שמן היוצא ממנו זה היה שני פרק חזר וטחן וטען זה היה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות רבי יהודה אומר לא היה טוחנו בריחים אלא כותשו במכתשת ולא היה טוען בקורה אלא באבנים ולא היה נותנו בסלין אלא לתוך סביבות הסל: יג] הא גופא קשיא כותש מני רבי יהודה היא תוך הסל אתאן לרבנן האי תנא סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא: **מתני'** דהראשון שבראשון אין למעלה הימנו השני שבראשון והראשון שבשני שוין השלישי שבראשון והשני שבשני והראשון שבשלישי שוין השלישי שבשני והשני שבשלישי שוין השלישי שבשלישי אין למטה הימנו: אף יד] כל המנחות היו בדין שיטענו שמן זית זך מה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך ה)ת"ל 2זך כתית למאור ואין זך כתית למנחות: גמ'

רש"י

מפני שהוא (ב) **מוהל שרף.** בעלמא ואינו שמן: **לרבי שמעון דמטביל בי'.** הוי שמן ואם הביא טו] פסול ח): **סטכתא.** שקורין בלשמ"א: **תניא רבי יהודה [אומר] אנפיקינון.** דתני במתני' היינו שמן זית וכו': **שמשיר את השיער.** לפי שהוא בוסר ויש בו כח: **של ריח רע.** שמן שריחו (ג) רע: **מתני' שלשה.** לקיטות יש בזית שלוקטין אותו בשלש פעמים ובכל לקיטה יש בו שלשה שמנים: **הזית הראשון.** זיתים שלקטן בראשונה: **מגרגרו בראש** טז] **זית.** מניחו להתבשל (ד) דנעשה גרגרין בראש הזית באילן. ענין אחר מלקטן בראש הזית בגובה שבאילן במקום שהזיתים קודמין להתבשל תחילה מפני שהחמה זורחת שם תדיר. מ"ר ז"ל: **וכותש.** אותן הגרגרים: **ונותנן בתוך הסל.** כדי שיזוב הצלול שבשמן מעצמו בלא דוחק חוץ לסל והפסולת והשמרים שבשמן נשארין בסל: **זה היה שמן ראשון.** שבליקוט ראשון: **חוזר.** ולוקח מה שכתש יז] הגרגרים שנשארו בסל טוענו בקורת בית הבד ומוציא שמנו מה שהוא יוצא עכשיו זהו שמן יח] שני: **רבי יהודה אומר.** לא היה טוענו בקורה לפי שהיה נטען יט] ביתר והיו השמרים יוצאין ומתערבין בשמן אלא באבנים טוענו ומה שיוצא עכשיו זה היה שמן שני: **חוזר וטחן.** הגרגרים וטוענן בקורה ומה שיוצא זה שמן שלישי: **מגרגרו בראש הגג.** אותם זיתים אין מתבשלין כל צורכן באילן אלא שוטחן בראש הגג בחמה כדי לרככן כך שמעתי. ענין אחר מרבותינו ז"ל מגרגרו בראש הגג כלומר מלקט זיתים שבאמצע האילן שאינן בראש הזית כלומר אותן שיכול (ה) לעמוד בראש גגו ונוטלן שאותן אין מתבשלין במהרה כמו אותן שבראש הזית והאי דקאמר בראש הגג לסימנא קאמר: **הזית השלישי.** לוקט זיתים התחתונות לפי שאין החמה זורחת עליהן תדיר אין מתבשלין יפה ומאחר בלקיטתן ומשום הכי עוטנן בבית הבד כ] מניחם ט) במעטן עד שילקו שיתרכך קליפתן וישתנו מראיהן ומנגבן בראש הגג כא] שכשיהיו ביחד במעטן בדוחק יצא מהן מוהל כב] ונושרו י): **גמ' מגרגרו תנן.** שמניח הזית עד שנתבשלו הגרגרים כל צורכן: **או מגלגלו תנן.** דהיינו נמי שמניחו באילן עד שנתבשלו יפה כגון ביצה מגולגלת (עוקצין פ"ג מ"ו): **שמן זית.** דכתיב בקרא שמן זית זך כתית (שמות כז): **מזיתו.** שיהיו הזיתים באילן עד כג] שיהיה בהן (ו) שמן: **תמרה.** כשעושין אותו גרוגרות: **רבי יהודה אומר לא היה טוחנו.** לזית ראשון אלא (ז) כותשו: **כותש.** דקתני במתני' מני ר' יהודה היא. תוך הסל דקתני במתני' אתאן לרבנן דברייתא ת"ק דר' יהודה: **האי תנא.** דמתני' סבר לה כר' יהודה בחדא בכותש ופליג עליה בחדא בתוך הסל: **מתני' השני.** שבזית ראשון הראשון שבזית שני שוין ואע"ג דשני שבראשון וראשון שבשני שוין למנחות אפ"ה (ח) לא אתי כד] בשני ל) שבראשון למנורה דהא אמרינן בגמ' דלמנורה בעינן כתית ולא היה כתית אלא ראשון שבכל זית ל) (דמתני' דכותש ר"י היא):

רש"י כת"י

מפני שהוא שרף. מוהל בעלמא [והיכי] חשיב ליה מתניתין בהדי שמנים פסולים [דמכל] מקום שמן קרי ליה: **דר' חייא זריק ליה.** לאנפקינין דלא [חשיב] ליה שמן כלל: **עשירים מקמצין.** רבי שמעון שהרי בן נשיא ועשיר היה קומצו ואוכלו. קמצן עצרן: **תניא [ר'] יהודה אומר.** שמן המור הוא אנפקינין והוא שמן זית שלא הביא שליש: **כבוש.** שכבש את הזיתים בחומץ ומלח: **ושל שמרים.** שמן שיצא מן השמרים כמו שמוציאין יין משמרי היין שקורין ריי"פ: **מתני' שלשה זיתים.** שלש פעמים בשנה מלקטין את הזיתים מפני שאין מתבשלין בבת אחת: **ובהן שלשה שלשה שמנים.** בכל פעם [מוציא] בו שלשה מיני שמנים: **הזית הראשון.** כלומר פעם ראשונה שמלקט: **מגרגרו בראש הזית.** נוטל ומלקט גרגרין שבראש הזית שהן מבושלין תחלה לפי שהחמה מקדרת עליהן ומבשלן: **לתוך הסל.** ומסתנן ויוצא והכלי תחת הסל שהשמן נופל בו: **רבי יהודה אומר סביבות.** דופני הסל נותנו מתוכו והשמן זב דרך הדפנות ונופל לשולי הסל ומשם מסתנן ויוצא ונמצא שמן מזוקק שהפסולת והפקטים נדבקים בדופני הסל אבל לא יתנס בשולי הסל לפי שמתערב שמן ושמרים ויוצאים ונמצא השמן עכור: **זה.** השמן הזב מאיליו מן הסל בלא שום טעינה נקרא שמן ראשון של פעם זו: **טוען בקורה.** זיתים שבסל: **ר"י אומר באבנים.** ולא בקורה שהקורה כבדה ומוציאה את השמרים: **חוזר וטחן.** בריחים את הזיתים שתחת הקורה וטוען אח"כ בקורה: **הראשון למנורה.** דבעינן שמן זית זך [שמות כז]: **והשני כשר למנחות.** דלא כתיב בהו זך: **הזית השני.** כשמלקט בפעם שניה את הנמצאים עתה מבושלין: **מגרגרו בראש הגג.** מלקט את הגרגרים הסמוכים לגג דזיתיהם היו אצל גגותיהם ואותן מתבשלין בשניה: **הראשון.** שיצא קודם טעינה כשר למנורה: **הזית השלישי.** מה שמלקט בפעם השלישית אין מתבשלין לעולם כל צרכן שהם הענפים שתחת הגג שאין החמה נוגה מ) בהן: **עוטנו.** על שם מעטן שמאסף בו את הזיתים: **עד שילקה.** בלאי"ר בלע"ז: **ומנגבו בראש הגג.** דמתוך שמאספו בכלי אחד ארבעה וחמשה ימים זב מאליו מהן מוהל שאינו יפה לפיכך צריך לנגבו: **גמ' מגרגרו תנן.** שלוקט גרגיר כאן וגרגיר כאן לפי שעדיין אינו מבושל: **או מגלגלו תנן.** שמניחו בראש הזית עד שהוא מבושל מאליו: **ת"ש שמן זית מזיתו.** כלומר האומר הרי עלי שמן זית יהיה השמן שיתבשל ויתמלא שמנו בעודו בזית דקרא קא דריש משמן זית זך כלומר מבושל שיצא ממנו בלא טעינה: **ומכאן אמרו הזית הראשון מגלגלו כו' וכונסו לבית הבד.** אבל לא לבית הבד ממש עד שיצא שמן הראשון על ידי סלים: **פרק.** פרקו מבית הבד וטוחנו בריחים וטוענו בבית הבד: **זית שלישי.** לא היה מבושל באילן מפני שהוא תחת הגג ואין החמה פוגעת בה: **כמין תמרה.** שעושה [אותו] כרי רחב מלמטה וקצר מלמעלה: **מימיו.** מוהל ושרף שיוצא ממנו כשדחקו זה את זה במעטן: **לא היה טוחנו בריחים.** שמוציא את שמריו ועכרו: **כותש.** דקתני ת"ק במתניתין: **ר' יהודה היא.** דקתני נמי בברייתא כותשן במכתשת: **תוך הסל.** דקתני ת"ק במתניתין אתיא לרבנן: **האי.** תנא קמא דמתניתין: **מתני' שוין.** מפרש בגמ' [ע"ב]: **מנחות שהן לאכילה.** לאכילת המזבח:

תוספות

ואם הביא פסול מפני שהוא שרף. מוהל בעלמא ולא שמן והיכי חשיב ליה מתני' בהדי שמנים פסולין דמכל מקום שמן קרי ליה כך פירש בקונטרס ור"ת גריס במתני' ואם הביא כשר (ג כה]: **זריק ליה.** כלומר לא היה אוכלו אבל לא זורק ממש דסכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר: **שלשה זיתים.** פירש בקונט' ג' פעמים בשנה מלקטין את הזיתים לפי שאין מתבשלין בבת אחת וקשיא דבמס' פאה (פ"א מ"ה) משמע דחייבין בפאה וכל דבר שאין לקיטתו כאחד לא מחייבא בפאה כדאי' בריש כלל גדול (שבת דף סח.) וממעט תאינה דלא נלקטין כולן כאחת אלא כו] שזה מתבשל יותר מזה כדמפרש ואזיל ובערוך ס) פירש כפירוש הקונטרס דבשלשה זמנים לוקט את הזיתים לפי שאין מתבשלין כולן ביחד ובגמ' דבעי מגרגר תנן או מגלגל תנן פירש בערוך מגרגר תנן כלומר לוקט אחד אחד אותן המבושלין או מגלגל תנן שעושה להם סימן שלא יתערבו עם אחרים ומניחם עד שיתבשלו יפה ויתרככו כביצה מגולגלת ובמס' עדיות (פ"ד מ"ו) ומייתי לה בפ' קמא דיבמות (דף טו:) חבית של זיתים המגולגלין ובפ' אין מעמידין (ע"ז לט:) זיתי קלופקא המגולגלין פי' ע) זיתים הנמתקים לאכילה נקראין מגולגלין: שוין

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ו מהלכות איסורי מזבח הל' [א] יד:
כה ב מיי' שם הלכה ג:
כו ג מיי' פ"ז מהלכות איסורי מזבח הל' ח:
כז ד מיי' שם הל' ט:
כח ה מיי' שם הלכה י:

רבינו גרשום

ואם הביא פסול מפני שהוא שרף זיעה בעלמא ובמתניתין משמע דשמן קא חשיב ליה אלא שאינו מן המובחר: לא קשיא לר' שמעון ב"ר דמטביל ביה שמן הוא: סטכת אפרסמון תניא רבי יהודה [אומר] שמן א) המור אונפקינון כבוש. במלח: ג' זיתים. כלומר ג' לקיטות יש בזית ובכל לקיטה יש בה ג' מיני שמנים ומשום כך יש ג' לקיטות שאין זה הזית מתבשל כולו בפעם אחת הזית הראשון הלקיטה הראשונה מגרגרו בראש הזית שהזיתים בראשן קודמין לבשל מפני שהחמה זורחת עליהן תדיר: וכותש אותן הגרגרים ונותן לתוך הסל כדי שיזוב השמן מן הסל בכלי אחר: ר' יהודה אומר סביבות אגני הסל למעלה היה נותנן ולא לתוכו כדי שיקלטו דפני הסל השמרים והפסולת והצלול יזוב ממנו זה שמן ראשון לקיטה ראשונה: חוזר ולוקח מה שכתש. וטוען בקורה. מוציא שמנו: ר' יהודה אומר לא טוען בקורה עדיין אלא באבנים והיוצא משם זה שמן שני וחוזר וטוחן הגרגרים וטוען זה שלישי [השני] מגרגרו בראש הגג כלומר לוקט הזיתים שבאמצע האילן כלומר אותן שעומד בראש גגו ויכול ליטלן. לסימנא קאמר בראש הגג וזית השלישי לוקט אותן שמתחת הזית לפי שאין השמש זורח עליהן הרבה ואינן מתבשלין יפה משום הכי עוטנו בבית [הבד] כלו' משימן בבית הבד בכלי במעטן עד שילקה עד שירכך קליפתן וישתנה מראיהן: ומעלן ומנגבן בראש הגג לפי כשהיו ביחד בכלי אגב הדוחק יצא מהן (מוח) [מוהל] ונשרו וכותש ונותן וכו': מגרגרו תנן שלוקטו או מגלגלו תנן שמניחו בראש הזית עד שמתבשל יפה יפה: שמן זית מזיתו שיתבשל על האילן יפה יפה ועושה אותו כמין תמרה שמניחו ליבש כדרך שמיבשין התמרים כשרוצין לעשותן גרוגרות: כותש דקתני מתניתין מני ר' יהודה היא תוך הסל דקתני במתניתין אתאן לרבנן דברייתא:

א) נראה דצ"ל תניא ר"י אומר שמן המור הוא אנפיקינן והוא שמן זית וכו'.

שיטה מקובצת

א] תיבות והתניא ואם הביא כשר נמחק: ב] תיבות נמי הכי נמחק: ג] שלשה זיתים כו'. פ"ה דנלקטים בג' זמנים ותימה דא"כ למה ממעט מלקיטתן כאחת תאנה ולא ממעט ג"כ זית לכך נראה דלעולם נלקטים כאחת מיהו יש כאן ג' מיני זיתים הראשונים שהם בראש האילן שהחמה זורחת עליהן תמיד מתבשלים יותר והשניים שלמטה אין מתבשלים כל כך והשלישיים שלמטה אין מתבשלים כל כך: ד] תיבת הן נמחק: ה] זה היה ראשון כו' באבנים זה היה שני כו' וטוען זה היה שלישי: ו] למנחות הזית השני: ז] זה היה ראשון טוען בקורה ר' יהודה אומר באבנים זה היה שני חזר כו' זה היה שלישי כו': ח] והשאר למנחות הזית השלישי: ט] זה היה ראשון כו' באבנים זה היה שני חזר כו' זה היה שלישי: י] אמרו הזית: יא] שני ופרק וחזר וטוען: יב] זית שני זית שלישי: יג] תיבות הא גופא קשיא נמחק: יד] תיבת כל נמחק: טו] הביא כשר הס"ד ומה"ד סטכתא אפרסמון שקורין: טז] בראש הזית: יז] חוזר ולוקח מה שכתש דהיינו הגרגרים: יח] שמן השני: יט] ביותר והיו: כ] הבד כלומר שמניחן: כא] הגג שכשהיו: כב] ונשרו: כג] עד שיתבשלו הס"ד והשאר נמחק: כד] אתי שני: כה] כשר והשתא ניחא דפריך ארבא דאמר פסול: כו] אלא נראה לי שזה:

מסורת הש"ס

א) נ"ל ואם הביא פסול מפני שהוא שרף והתניא ואם הביא כשר אמר רב יוסף כו'. נ"ק, ב) רש"ק מ"ז וע"ש, ג) חולין מו., ד) מו"ק ט: פסחים מג. שבת פ: מגילה יג. ע"ש, ה) [שתי תיבות הללו ליתא בשום מקום לא בשבת ולא בפסחים], ו) ס"א אנפקטון, ז) [לעיל פה: לקמן פז.], ח) נ"ל כשר. נ"ק, ט) נ"ל ומניחן, י) גי' נ"ק ושמרים וכ"א שאינו יפה לפיכך צריך לנגבן, כ) נ"ל שני. נ"ק, ל) מהרש"ק מ"ז ועי'. נ"ק, מ) בר"ב: מגעת, נ) לפי דבריהם גרסו ברש"י במתני' ואם הביא פסול ועיין רש"ק, ס) [בערך גרגר ב'], ע) [הערוך ערך גלגל ב'],

תורה אור השלם

1. וּבְהַגִּיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵּן יִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים: אסתר ב יב

2. וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: שמות כז כ

הגהות הב"ח

(א) גמרא זה היה שני חזר כצ"ל ואות ו' נמחק: **(ב)** רש"י ד"ה מפני שהוא שרף מוהל בעלמא ואינו שמן הס"ד ואח"כ מ"ה הא ר"ש לר' שמעון: **(ג)** ד"ה של ריח וכו' רע הס"ד ואח"כ מ"ה ג' זיתים כו' שלשה לקיטות: **(ד)** ד"ה מגרגרו וכו' להתבשל עד דנעשה: **(ה)** ד"ה ענין אחר וכו' שיכול הוא לעמוד: **(ו)** ד"ה מזיתו וכו' שמן זך הס"ד ואח"כ מ"ה כמין תמרה כמו התמרים כשעושין: **(ז)** ד"ה רבי יהודה וכו' אלא כותשו במכתשת היינו כותש דקתני במתני' הס"ד: **(ח)** ד"ה השני וכו' אפילו הכי לא אתכשר שני שבראשון:

לעזי רש"י

בלשמ"א. משחה לרפואה.
רי"פ [בופי"ט]. יין הנעשה משמרים.
בלצי"ר [בליציי"ר]. לפצוע

מוסף רש"י

עשירין מקמצין. ר' שמעון בן רבי, בנו של נשיא היה ומקמץ, לשון עצרן (חולין מו.). **סטכתא.** לא איתפרש (פסחים מג.). **אנפקנון.** דתנן (לעיל פה:) אין מביאין אנפיקנון, הוא שמן זית שלא הביא שליש (שבת פ: וכעי"ז מגילה יג.). **שלא הביא שליש.** שלא בישלו שליש (מו"ק ט:). **למה סכין אותו.** היינו שמן המור (שבת פ:) אבל הני קא מהדר דקאמר טופלין וכו' (מו"ק ט:). **ומעדן.** מצהיב (מגילה יג.) אשקליי"א (פסחים מג.). **הקדישו.** לצורך מנחות מהו שילקה עליו משום בעל מום. דהכי אמר רבי במסכת תמורה (ו:) שהמקדיש בע"מ לוקה (לעיל פה:).